

Bologna „Hungaricum” –
Diagnózis és terápia

Új Mandátum Könyvkiadó,
Budapest, 2009

Bologna „Hungaricum”

Az utóbbi években az újságokból, a rádióból és a televízióból sűrűn hallottunk olyan kifejezéseket, mint „bolognai folyamat”, többciklusú képzés, kreditrendszer alkalmazása. Vita van bőven az oktatási reformról. A magyar felsőoktatás a most bevezetésre kerülő reformok előtt duális szerkezetű volt. A különböző szintű képzések nem épültek egymásra, az egyetemi szintű tanulmányoknak nem volt előfeltétele a főiskolai szintű végzettség megszerzése. E rendszerben a diáknak már 17-18 évesen el kellett döntenie, mit és milyen formában kíván tanulni, sem a szakok, sem a képzési szintek között nem volt biztosítva a zökkenőmentes átjárás. Az új képzési szerkezet által elvileg biztosítható a tanulmányi pályák, a képzési ciklusok egymáshoz és a munka világához való kapcsolódása, növelhető a hallgatói mobilitás. Ez a képzési szerkezet alkalmas nagyszámú hallgatóság színvonalas képzésére, ugyanakkor változatos tanulmányi lehetőségeket biztosít a legmagasabb végzettséget megszerezni kívánó, kiváló teljesítményt nyújtó diákok számára. A fokozatok megszerzése többféle módon lehetséges, szintenként akár más-más intézményben, esetleg országban. A magyar Bologna-folyamat azonban csak mérsékelten realizálja ezeket a potenciális előnyöket – erről olvashatunk a prof. Barakonyi Károly által szerkesztett Bologna „Hungaricum” – Diagnózis és terápia című könyvben.

A kötet a Bologna-folyamat és a magyar felsőoktatás lényegi kérdéseiről, súlyos problémáiról szól. Barakonyi Károlyon kívül Schwarz Kitti (2.), Szabó Tibor (3.) egy-egy fejezetet, Marton Melinda egy részfejezetet jegyez. A kötetet Mészáros Tamás, a Corvinus Egyetem rektora lektorálta, és az Új Mandátum Kiadó jelentette meg.

A *Bologna „Hungaricum” – Diagnózis és terápia* című könyv a bolognai folyamatot, valamint a hazai megvalósítás kritikus kérdéseit helyezi középpontba. A mű olvasása kapcsán több kérdés is felmerül. Többek közt, hogy ha újra kezdenénk, vajon jobban csinálnánk-e? Megvalósulnak-e a bolognai nyilatkozat alaptézisei?

Összhangba került-e a felsőoktatás kibocsátása a munkapiac szükségleteivel? Megfelel-e képzéseink tartalma és minősége a mai kor követelményeinek? Kibontakozott-e a hallgatói mobilitás? A kérdésekre adott szerzői válaszok nem éppen szívderítők: jórészt minden feltett kérdésre „nem” a válasz. A 310 oldal terjedelmű kötet 6 fejezetből áll – beszédek már maguk a fejezetcímek: Bologna felülnézetben, Bologna alulnézetben, Bepillantás az elefántcsonttoronyba, Az egyetemirányítás bukdácsoló reformja, Terápia, A kritikus feladatok összefoglalása.

Az első fejezet (Bologna felülnézetben) a Bologna-folyamat általános vonatkozásait tárgyalja. Rövid áttekintést kapunk a Bologna-folyamat fejlődéséről; a Magyarországon kialakuló bolognai folyamat téziseinek teljesüléséről. A szerző nagy vonalakban áttekinti a folyamat fontosabb összefüggéseit.

A második részben (Bologna alulnézetben) egy sokrétű kutatás tárul az olvasó szeme elé. Schwarz Kitti felmérése arra irányult, hogy megtudjuk, a gazdasági felsőoktatás területén mennyire értették meg az oktatók, a felsőoktatási vezetők a bolognai folyamat lényegét, mit is gondolnak az oktatás átalakításáról. Erről Barakonyi Károly a 13. oldalon a következőt írja: „Érzékelhetjük, hogy milyen mértékű diszkrépancia jelenik meg a különböző típusú akciók megvalósítása során, mennyire nélkülözi az egész hazai folyamat a rendszerszemléletet, mennyire hiányzik a stratégiai gondolkodás mind ágazati, mind intézményi szinten.” A kutatásból kiderül az is, hogy a Bologna-folyamatnak mely pontja a legkritikusabb: „Az eredmények azonban arra engednek következtetni, hogy a régi megoldások féltétele, a szemlélet megváltoztatása a hazai gazdasági felsőoktatás működésének legkritikusabb pontja (113.).

A harmadik egység (Bepillantás az elefántcsonttoronyba) a hazai állami egyetemek egyes szervezeti magatartási jegyeivel foglalkozik. Szabó Tibor abból indul itt, hogy a magyarországi állami egyetem az egyesület és a hivatal-vállalat sajátos keveréke. Ebben a fejezetben az állami egyetemet egyesületként, majd költségvetési szervként is vizsgálja, majd foglalkozik a felsőoktatási testületek döntési problémáival is. Következtetése: az állami egyetem egy tekintélyelvű, öngazgató szocialista vállalatra hasonlít a leginkább. Az olvasóban könnyen megfogalmazódhat, hogy alkalmas-e egyáltalán egy ilyen irányítású felsőoktatási intézmény egy ilyen típusú reform véghezvitelére. Be lehet-e vezetni egy olyan oktatási reformot, melyet a felsőoktatási intézmények vezetői, oktatói nem látnak át?

A negyedik fejezet (Az egyetemirányítás bukdácsoló reformja) bevezeti az olvasót az egyetemi kormányzás rejtelseibe. A vizsgálódás középpontjában több dolog állt. Egyrészt, hogy „vajon a magyar felsőoktatás mennyire volt képes a világban érvényesülő trendekhez való alkalmazkodás során irányítási rendszerét is hozzáigazítani a felsőoktatás új világának következményeihez, másrészt pedig, hogy végrehajtottuk-e azokat az irányítási reformokat, amelyeket az elsöprő erejű felsőoktatási trendekhez való alkalmazkodás követelt meg” (164. o.). Barakonyi nemcsak felvázolja az e téren megfogalmazott korábbi hazai reform-elképzeléseket, hanem tárgyalja azok bukásának okait és következményeit is.

Az ötödik részben (Terápia) már a rendszer újratervezése kerül terítékre. Szóba kerül a munkaerő-piaci kapcsolatok fontossága: mihez kezd diplomájával az alapképzésből ki-

lépő végzett hallgató? Kiderül a részletesebb elemzésből, a „Bologna-folyamatnak” csupán formálisan felelnek meg a felsőoktatási intézmények. A tartalmi elemekre nem helyeznek hangsúlyt, hiszen sok az elméleti tudás, és csekély a gyakorlati tudás. „Nem kielégítő a képességek fejlesztése, hiányzik az európai dimenzió, súlyos csorbát szenved a hallgatói mobilitás.” (212.) Felmerül a kérdés, ez valóban így van? Ennyire rosszul működik a rendszer? Számomra túl drasztikus ez a fejezet. Véleményem szerint több szinten is vitát generálhat. Most végzett az első olyan évfolyam, mely a Bologna-rendszerben tanult. Még nemigen lehet egyértelműen megállapítani, hogy mennyire képesek a munka világában megállni a helyüket.

A hatodik fejezet (A kritikus feladatok összefoglalása) összegzés. Itt olvashatunk a szükségesnek ítélt feladatokról: többek között az ágazati versenyképességről, a felsőoktatás irányítási rendszerének megújításáról, a bolognai lépcsős rendszer újratervéről vagy az életen át tartó tanulásról. A fejezet elején a szerző leszögezi, hogy a problémák fontosak, és egyben változást is igényelnek, de a téma további mélyebb elemzést igényel, ami meghaladja e könyv kereteit, ezért csak érintőlegesen tárgyalja azokat.

Barakonyi Károly a Corvinus Egyetemen tartott könyvbemutatón elmondta, hogy nem akadémiai disszertációnak szánta művét, hanem ébresztőt, „lázító” röpiratot szándékozott írni. Fel akarta hívni a figyelmet a bolognai folyamat súlyos megvalósítási hibáira, a megváltoztatás, az újragondolás és újratervelés szükségességére.

Az írásmű egyik erénye a kiváló, könnyed stílus, mely a laikus érdeklődők számára is teljes mértékben érthetővé teszi ezt a szakművet. A fajsúlyosabb részletkérdéseket a Jegyzetek részben tárgyalják a szerzők, kielégítve ezáltal a felsőoktatás-kutató „szakmabeliek” kíváncsiságát is. Másik pozitívuma: nemcsak elemez és kritizál, de felvázolja a megoldandó feladatokat is (terápia), összegezi a legkritikusabb tennivalókat (felsőoktatási stratégia, felhasználó orientált minőségértelmezés, a munkavilágában használható ismeretek, képességek, oktatási paradigmaváltás stb.). A kötet szerzői a magyar felsőoktatás „Bologna-rendszerében” meglévő problémákra mutatnak rá. S bár már hazánkban is van egy mag, amely ismeri, érti és támogatja a bolognai folyamatot, de az alsóbb szinteken óriási az ismerethiány. Ez súlyos gond, mert így a folyamat egészét felülről jött reformként élik meg, s ilyenkor az első reakció mindig az ellenállás.

A Leuveni Nyilatkozat megmutatta, hogy Európa már túl van a mi problémáinkon. A kötetet a könyvbemutató rangos szakmai közönsége, a könyv felkért bírálói pozitívnak és egyben hasznosnak értékelték, bízva abban, hogy aktivizálja a jobbítani akarókat.

Dominek Dalma Lilla